

Munkástanács direktóriumot állított a megye élére, melynek Latinca is tagja lett.

A harmadik fejezet Latinca direktóriumai tevékenységét tárgyalja, ahol feladata továbbra is a szocializálások, s a termelőszövetkezetek szervezésének felügyelete volt.

Általános nyersanyag- és kapacitáshiány, szabotázs, szervezetlenség közepette kellett munkáját végeznie. Valamennyi kötelessége közül mégis leginkább a termelőszövetkezetek kérdését tartotta alapvetőnek: a szocialista gazdaságok szervezését szívós következetességgel folytatta, sok esetben direktóriumai belső feszültségek közepette is. Többek között éppen ez a szívós igyekezet volt az alapja annak, hogy 1919 júniusában Somogy megye kormányzótanácsi biztosává lett.

Működése azonban már nem volt minden nehézségtől mentes. A szocialista közös gazdaságok szervezésének kérdése súlyos problémává nőtt: lassan bebizonyosodott a termelőszövetkezeti program hibás volta. Sztrájkok fenyegettek, sőt sztrájkok robbantak ki, ellenforradalmi megmozdulások történtek, melyek aztán végül — a Peidl kormány hatalomra jutását követően — a megyei vezetőség lemondását eredményezték Somogyban is.

Bár a megmozdulásokat nem kifejezetten agrárproletár körök kezdeményezték, a lefojtott elégedetlenség hatása éppen abban mutatkozott meg, hogy a szegényparaszti tömegek — szociális és gazdasági helyzetük meg-

oldatlansága miatt — könnyen manipulálhatók voltak, s nem jelentettek elegendő támaszt a Tanácsköztársaság belső harcaiban. A Tanácsállam nem ismerte fel a földosztás tényének jelentőségét, azt, hogy az agrártömegek forradalmibbá tételét nem a termelőszövetkezetek szervezése, hanem a nagy birtoktestek feldarabolása jelentette volna. A közös gazdaságok nem elégitették ki — és nem elégíthették ki — azt a földéhséget, amit a polgári és a szocialista forradalom kirobantása csak fokozott.

Nem ismerte fel e nagyon fontos tévedést Latinca sem, helyesebben mondva ő is, mint az állam vezetése, túlságosan messze nézett előre, és amikor a lehetőséget, a távlatokat látta, elsiklott a valóság, a valóságos igények felett. A műből ez egyértelműen kiderül, mégis, nem lett volna hiábavaló, nyíltan kimutatni e hibát, és Latincát, ha nem is elmarasztalni, de túlzó — és lényegében az adott helyzetben helytelen — nézetei miatt nyíltabban bírálni.

Az utolsó fejezet a Tanácsköztársaság bukása utáni megtorlást, Latinca forradalmárhoz méltó halálát mutatja be.

Kávássy Sándor Latinca tanulmánya széles forrásbázison, levéltári és publicisztikai kutatáson alapszik és kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy az ember-Latinca forradalmári-politikusi jelentőségében ismerhessük meg.

Csákvári Ferenc

KÜLFÖLDI HADTÖRTÉNELMI FOLYÓIRATOK SZEMLEJE

Voenno-Isztoricicszkij Zsurnal (Szovjetunió) 1974. 1—3. sz.

A folyóirat első negyedévi számaiból első helyen említjük meg *A. Griljev*: „Megsemmisítő csapás délen” (1974. 2. sz. 19—30. o.) c. írását.

A tanulmány a jobbpárti Ukrajna felszabadításának 30. évfordulójára jelent meg. 1944 januárja és áprilisa között a szovjet—német front déli szárnyán hajtották végre a Honvédő Háború egyik legnagyobb hadászati hadműveletét. A szovjet erők, tekintet nél-

kül a tavaszi rossz útviszonyokra, megsemmisítő csapást mértek a legerősebb „Dél” és „A” hadseregcsoportokra. Ezekben a hadseregcsoportokban a németek 1,8 millió embert, több mint 2200 páncélost és rohamlőveget, 21 820 lőveget és aknavetőt, 1560 repülőgépet összpontosítottak. Ez akkor a keleten harcoló szárazföldi csapatok 40 százalékat, a páncélos hadosztályok 72 százalékát, a repülőgépek több mint 40 százalékát jelentette.

Szovjet részről az ellenség megsem-

misztítéséhez szintén hatalmas erőket vontak össze, az 1., 2., 3. és 4. Ukrán Frontot, amelyeknek az állományában volt 2,08 millió ember, 1908 harckocsi és önjáró löveg, 31 530 löveg és aknavető, 2364 repülőgép.

A jobbparti Ukrajna felszabadtítását célzó hadászati hadművelet tíz egységes elképzelés szerint összefogott hadműveletet foglal magában, amelyeket egyes frontok hajtottak végre, vagy több front közösen. A hadászati hadművelet csaknem 4 hónapig folyt kb. 1200 km-es arcvonalon, kb. 450 km mélységben.

Az említett hadászati hadművelet terve általános vonásokban már az 1943-as nyári-őszi hadjárat befejező szakasza előtt kialakult. A Főhadiszálláson decemberben zajlott le az Állami Védelmi Bizottság megbeszélése, ahol értékeltek a frontok helyzetét és tárgyalták az 1944. évi téli hadjárat terveit.

A jobbparti Ukrajna felszabadtítását célzó, a Vezérkar által kidolgozott hadműveleti terv elképzelése az volt, hogy a délen tevékenykedő legerősebb front, az 1. Ukrán Front a kijevi hídfőből kiindulva nagy erejű csapást mér Magiljov-Podolszkijra, és szétzúzza a „Dél” hadseregcsoport északi szárnyát, elvágja a Németországba vezető összekötő utakat és hozzászorítja az ellenséget a Kárpátokhoz; a 2., 3. és 4. Ukrán Front feladata az volt, hogy Bereznegovaloje általános irányban mért csapásokkal bekerítse és megsemmisítse az ellenség Krivoj-rog—Nikopol környéki csoportosulását.

A négy front támadása időpontjával kb. január 5—7-ét adták meg. A németek azonban felmérték az említett terület elvesztéséből adódó gazdasági, katonai és politikai hátrányokat (a kelet-és délkelet-európai államokra gyakorolt hatás) és decemberben ismételtén megkísérelték, hogy súlyos csapást mérjenek az 1. Ukrán Frontra, visszafoglalják Kijevet, felszámolják az ottani hídfőt és helyreállítsák a védelmi vonalat a Dnyeper mentén.

A szovjet katonai vezetés azonban felkészült erre, nagy erőket vont össze Kiev alatt, amelyek nemcsak azt a feladatot kapták, hogy az ellenség támadását verjék vissza, hanem azt is, hogy menjenek át ellentámadásba. Az 1. Ukrán Front csapatai már december 24-én megkezdték az ellentámadást és hamarosan szétzúzták a „Dél”

hadseregcsoport egész északi szárnyát. December 29-ére az áttörést 300 km-es arcvonalra szélesítették ki, kb. 100 km-es mélységben. Ezzel a hadászati hadművelet első szakasza megkezdődött. Ennek a szakasznak a folyamán súlyos veszteségeket okoztak mind a két hadseregcsoportnak.

1944. február 15—18-ra a Főhadiszálláson már kidolgozták a hadművelet második szakaszának tervét, amely szerint fel kellett darabolni és részenként meg kellett semmisíteni az ellenség erőit az 1200 km széles arcvonalon, Pripjatytól a Fekete-Tengerig.

A második szakasz folyamán a Szovjet Hadsereg elérte a Szovjetunió államhatárait és Románia területére lépett. A Kárpátok elérésével az ellenség hadászati frontját kettévágták: Romániában harcoló csapatok elvesztették a hadműveleti együttműködést a többi erőkkel és a Kárpátoktól délre haladó kommunikációs vonalakra kellett támaszkodniuk. A Pripjatytól délre mélyen előrenyomult szovjet csapatok fenyegető helyzetet teremtettek a „Közép” hadseregcsoport számára. Odessza felszabadtításával a krími német csapatok elvesztették a rövid tengeri összekötő vonalat és lényegében blokádnál kerültek.

A hadművelet hadászati eredményei rendkívül jelentősek voltak. A szovjet csapatok teljesen megsemmisítettek 10 hadosztályt és egy dandárt, 5 hadosztályt a nagy veszteségek miatt feloszlattak, 60 hadosztályt elvesztette személyi állományának felét, 10 hadosztály pedig több mint 70 százalékát. Ennek pótlására a németek kénytelenek voltak a nyugati és a délkelet-európai országokból sürgősen átirányítani 41 hadosztályt 4 dandárt.

A tanulmány befejező részében a szerző részletesen elemzi részint a hadászati hadművelet jellemző vonásait, részint pedig a német vereség politikai hatását.

Rendkívül érdekes adatokat tartalmaz V. Maculenko: „Hadműveleti álcázás a sztálingrádi ellentámadás idején” (1974. 1. sz. 10—25. o.) c. tanulmánya.

A sztálingrádi ellentámadás sikerét biztosító tényezők között igen fontos helyet foglal el a hadműveleti álcázás, amelyet először sikerült ilyen nagymértékben és ilyen változatos formákban megvalósítani. A rendkívül súlyos

körülmények ellenére a siker teljes volt, a csapás az ellenség számára váratlanul következett be.

Az ellentámadáshoz rengeteg alakulatot, hatalmas mennyiségű technikát, lőszert és üzemanyagot kellett összpontosítani a frontok szűkös szállítóeszközeivel, mindezt a sík, hóval borított sztyeppén kellett véghezvinni és elrejteni. Sztálingrád körzetébe az ellenség számára észrevétlenül szeptemberben 22 292 vagon, októberben 33 236, novemberben 41 461 vagon szállítmányt vittek be. Egyes alakulatok 300—400 km-t tettek meg éjszakai menetben. A frontövezet útjain naponta 27 ezer gépkocsi végezte a szállítást. Különösen nehéz volt a szállítás végrehajtása november 1. és 19. között a jéggel borított Volgán keresztül. Ezalatt az idő alatt a Volgai Flottilla matrózai összesen 160 ezer embert, 10 ezer lovat, 430 harckocsit, 600 löveget, 14 ezer gépkocsit és kb. 7 ezer tonna lőszert szállítottak át.

Az ellenség félrevezetése céljából a Legfelsőbb Főparancsnokság október közepén parancsot adott a frontoknak a védelem kiépítésére, a városok, települések körkörös védelmének megszervezésére. Az ellentámadás tervét csak a frontparancsnokokkal közölték, de a kidolgozásba őket sem kapcsolták be egész november végéig. Addig csak a védelemmel voltak megbízva.

A Legfelsőbb Főparancsnokság 1942 nyarán és őszén aktív tevékenységet folytatott a Kalinyini és Nyugati Front erőivel nyugati irányban, a „Közép” hadseregcsoporttal szemben, és ezzel olyan benyomást keltett, hogy itt és nem Délnyugaton készül a téli hadművelet. A németek el is kezdték az erők összevonását a nyugati szovjet frontokkal szemben és november elejére 12 hadosztályt irányítottak át a „Közép” hadseregcsoporthoz. Ezenkívül a Vezérkar megtiltotta minden írásbeli közlést az ellentámadásra vonatkozóan a Vezérkar, a frontok és hadseregek között. A Főhadiszállás képviselői (Zsukov, Vaszilevszkij, Voronov stb.) csak szóbeli közléseket adhattak a frontparancsnokoknak. Bármiféle csapatmozgást kizárólag csak éjjel volt szabad végrehajtani.

A célt sikerült elérni. November 12-én a német szárazföldi csapatok vezérkara úgy jellemezte a „B” hadseregcsoport előtt kialakult helyzetet, hogy

„...nagyméretű hadműveletek kibontakoztatásához az ellenség úgy tűnik, nem rendelkezik megfelelő erővel”. November 14-én, tehát néhány nappal az ellentámadás megkezdése előtt a sztálingrádi irányban tevékenykedő olasz csapatok parancsnoka is azt jelentette Ciano külügyminiszternek, hogy „a bolsevikoknak nincsenek elegendő erők ahhoz, hogy nagyméretű tevékenységet kezdjenek”.

A továbbiakban a szerző részletesen elemzi a sztálingrádi frontok álcázó és az ellenséget félrevezető tevékenységét, sok példát ismertet az egyes módszerek alkalmazásáról. A tanulmány második részében a bekerítések idején, a külső front ellentámadásainak idején, valamint a bekerített német erők felszámolása idején alkalmazott álcázási módszereket elemzi.

A polgári hadtörténetírás néhány jellemző fordításával száll vitába N. *Sehovcov*: „A szovjet stratégiai vezetés és a hamisítók koholmányai” (1974. 3. sz. 45—52. o.) c. cikke.

A tőkés országok hadtörténeti irodalmában mind a volt hitlerista tábornokok, mind pedig az angolszász politikusok és történészek írásaiban, jelentős figyelmet szentelnek a második világháború időszakában gyakorolt szovjet stratégiai vezetésnek. A szerző által felsorolt, az 1950—60-as években, valamint a 70-es évek elején megjelent mintegy 20 mű is nagy figyelmet szentel a kérdésnek. Sok mű helyes értékeléseket tartalmaz, de sokban hamisító tendenciák is mutatkoznak, amelyek a Szovjet Hadsereg legfelsőbb vezetését hamis színben igyekeznek feltüntetni.

Sok polgári történész igyekszik elhallgatni azt a tényt, hogy a győzelmet biztosító tényezők között az egyik legfontosabb a Legfelső Főparancsnokság szilárd és hozzáértő irányítása volt. Sokan igyekeznek hallgatni a szovjet hadművészetről és igyekeznek elmaradottnak feltüntetni, olyannak, amely nem volt rugalmas és jelentősen elmaradt a német fasiszta hadvezetés mögött. A Clark pl. kijelenti, hogy a hadműveletek tervezésében Sztálingrádon kívül nem volt elképzelés, és a végrehajtásban nem mutatkozott meg az a művészet, ami az egész háború alatt jellemző volt az angolokra, amerikaiakra és mindenekelőtt a németekre (Barbarossa. The Russian—German

Conflict 1941—1945. London, 1965. pp. 63, 387.)

Különösen gyakran hamisítják a szovjet hadvezetés tevékenységének történetét a háború első, súlyos időszakában. Az eseményeket csak úgy mutatják be, mint visszavonulást, amikor a csapatok helyzete áttekinthetetlen volt, a vezetésben tanácstalanság mutatkozott. Ezzel szemben az igazság az, hogy az agresszió kezdetekor a Központi Bizottság meghatározta a háború politikai céljait, létrehozta a háborús idők irányító szerveit az állam és a fegyveres erők számára.

Az 1941. június 30-án létrehozott Állami Védelmi Bizottság, amikor kiadta a feladatokat a katonai parancsnokságnak, rendelkezésére bocsátotta a szükséges erőket és eszközöket is, foglalkozott a fegyvergyártás, a haditechnika, lőszer, gyártásának kérdéseivel, a hadászati tartalékok előkészítésével, nagy figyelmet szentelt a partizánharc szervezésének. A nyugati katonai körzeteket a háború első napjaiban már frontkörzetekké nyilvánították. A hadászati vezetés megvalósítása céljából június 23-án létrehozták a Legfelsőbb Főparancsnok Főhadiszállását.

A Főhadiszállás a háború első napjaitól kezdve keményen kézbe vette a fegyveres erők irányítását. A céltudatos hadászati vezetés eredményeként már a háború első, legnehezebb hónapjaiban is állandóan javult a védelmi harcok szervezetsége, növekedett az ellenállás és sikerült az ellenségnek érzékeny veszteségeket okozni. Az ellenség csupán a háború első három hetében elvesztett 92 ezer embert halottakban és sebesültekben, elvesztette az eredetileg bevett páncélosok felét, és július 19-ig elvesztett 1284 repülőgépet. A hadászati védelem és a Moszkva alatt ellentámadás időszakában katasztrófát eredményezett a német hadászati vezetés számára, és a szovjet hadászat hatalmas sikerét eredményezte. Le is váltották Brauchitschot, a szárazföldi csapatok főparancsnokát, s az „Észak”, „Közép” és „Dél” hadsegregcsoportok parancsnokait.

A sztálingrádi csata után a hadászati vezetés stílusa, művészi jellege állandóan tökéletesedett. A felhozott vadakkal szemben ezt az egyes nagy hadműveletek példáján elemzi. Kurszk esetében pl. a szándékos, előre kiépí-

tett védelembe való vonulás kifulladás-totta a németeket a szovjet támadás előtt.

A történelemhamisítók állításaival szemben a Szovjet Hadsereg alapvető harci módszere nem a védekezés, hanem a támadás volt. A fasiszta Németország ellen folytatott nyolc hadjárat közül hatban a szovjet erők hadászati támadó tevékenységet folytattak. A felsorolt tények bizonyítják annak az állításnak a tarthatatlanságát is, hogy a szovjet hadászat nem volt alkotó jellegű.

Végül megemlíjtük még V. Petruhin: „Védelmi harcok a Balatontól délre” című, magyarországi vonatkozású cikkét (1974. 3. sz. 53—58. o.)

1945 elején a németek a 3. Ukrán Front előtt jelentős csoportosulást hoztak létre, amelyben 431 ezer ember, 877 páncélos és rohamlőveg, 5630 lőveg és aknavető, 850 repülőgép volt.

Tolbuhin marsall február 20-i parancsa szerint M. Sarohin vezérezredes 57. hadserege kapta azt a feladatot, hogy a Balaton déli partján védekezve ne engedje a németeket áttörni Kaposvár irányába, és akadályozza meg, hogy a front főerőire délről csapat mérjenek. Sarohin erőit a kb. 60 km széles Keresztúr—Nagykorpád vonalra összpontosította, különös figyelmet szentelve a Nagybjom—Kaposvár iránynak. A 64. lövészhadtest I. Kravcov tábornok parancsnoksága alatt védte a kb. 28 km széles övezetet Nagykorpád, Kadarkút, Somogyjád körzetében. Kravcov kétlépcsős védelmet szervezett, az első lépcső 6—8 km mély volt, az egész védelem mélysége elérte a 12 km-t. Nagy mennyiségű harcokcsí- és gyalogsági aknát telepítettek, tüzér- és páncélelhárító tartalékokat hoztak létre. A terepen gyakorlatokat folytattak az ellenség legutóbbi harcaiban tapasztalt módszerek figyelembevételével.

Március 6-án reggel 7 órakor a németek nagy erejű tüzérségi és légi előkészítés után megkezdtek a támadást három gyalogos hadosztállal és páncélosokkal. A csapás a 73. gárda- és 229. lövészhadosztály találkozási pontja ellen irányult, Nagybjom és Kutas körzetében, ahol az ellenség jelentős erőket csoportosított: az arcvonal egy kilométerére 4 zászlóalj gyalogság, 20—25 páncélos és több mint 120 lőveg jutott.

Elkeseredett harc bontakozott ki. A német támadás súlya alatt az arcvonal benyomódott, de a második lépcső erőivel ellentámadást indítottak, az előrenyomult ellenség szárnyára pedig a 31. ezred és az 1. bolgár hadsereg 12. gyaloghadosztálya mért csapást. Az ellenséget visszavetették de a súlyos harcok napokig folytak.

Március 7-én a németek a tartalékok bevetésével újabb támadásokat indítottak. Ezúttal a 113. lövészadosztály arcvonalán folytak igen súlyos harcok, amely a nap folyamán 15 támadást vert vissza. Ezen a napon A. Szmislajev törzsőrmester, aki százada összes tisztjének eleste után átvette a parancsnokságot, mivel mindkét karján megsebesült, a páncéltörő gránátot magához szorítva, egy ellenséges páncélos alá vetette magát. Halála után a Szovjetunió Hőse kitüntetést kapta. Másnap, március 8-án ugyanilyen hőstettet hajtott végre I. Nyeljubin páncéltörő löveparancsnok, aki ugyanezt a kitüntetést kapta.

Március 10-én reggel olyan sűrű köd ereszkedett le, hogy lehetetlenné tette a figyelmet és a légi tevékenységet. A németek 40 perces tüzérségi előkészítés után felújították a támadást. A csapás ezúttal az 57. és 1. bolgár hadsereg találkozási pontja ellen irányult, ahol a 299. lövész és a 12. bolgár lövészadosztály védekezett. A tülerőben lévő ellenségnek sikerült valamelyest előrenyomulni Kisbajomtól északra, de az erősítés megérkezése után a támadást megállították. Március 12-én estére az ellenség kénytelen volt beszüntetni a támadást anélkül, hogy sikerült volna áttörni a szovjet védelmi vonalat. (Lengyel István)

Wojskowy Przegląd Historyczny (Lengyelország) 1973. 4. sz.

Władysław Góra—Stanisław Okecki: „A kommunisták szerepe Európa népeinek ellenálási mozgalmában. A kutatások feltételei és perspektívái Lengyelországban”. (36—59. o.)

A második világháborúban az antifasiszta ellenállási mozgalom fő jellemzője az internacionalizmus volt: internacionalizmus a fasiszta iga alóli felszabadítás érdekében és proletár-internationalizmus a társadalmi felszabadításért. Ez utóbbiban a vezető szerepet a munkásosztály és pártja, a kommunista párt játszotta.

A kommunistáknak az európai ellenállási mozgalmakban betöltött szerepét tárgyalva meg kell vizsgálni, hogy a háború kezdeti időszakában helyes volt-e a Szovjetunió akkori külpolitikája, a Komintern tevékenysége valóban ellentétes volt-e néhány ország kommunista mozgalmának érdekeivel — ahogy azt néhány burzsoá történész állítja — s a megemelt támadási szerződés valóban károsan befolyásolta-e a kommunisták részvételét az antihitlerista ellenállási mozgalomban.

Megállapítható, hogy a kommunisták antifasiszta tevékenysége már a kezdeti időszakban is igen aktív volt, mivel ők tudtak leggyorsabban alkalmazkodni az új helyzethez; felkészültséggel és nagy tapasztalatokkal rendelkeztek a konspirációs munkában; tudatában voltak az elkerülhetetlen német—szovjet konfliktusnak s ezért felkészültek rá; politikai munkájukkal tudatosították az antifasiszta egység szükségességét.

A lengyel történészeknek foglalkozniuk kell az európai népek ellenállási mozgalmával, mivel a lengyel ellenállási mozgalom története nem választható el azoktól, tekintettel arra, hogy azokban nagyon sok lengyel kommunista is részt vett és viszont. Az utóbbi időben öröndetesen megemelkedett az e témával foglalkozó publikációk száma, de még sok a tennivaló e téren.

Teodor Kufel: „A Népi Gárda és a Népi Hadsereg hozzájárulása a Lengyel Néphadsereg eredményeihez”. (60—75. o.)

A Népi Gárda és Népi Hadsereg fő érdeme az új lengyel néphadsereg alapjainak lerakásában az volt, hogy elindították a széles társadalmi rétegek politikai tudatának átalakítási folyamatát, fegyveres harcra szervezték őket a megszálló ellen, a mindennapos fegyveres harcban katonákat készítettek fel a születő néphadsereg számára, tudatosították a Szovjetunióval való szövetség szükségességét és segítettek az új társadalom alapjainak lerakásában.

A Lengyel Munkáspárt fegyveres harcra szólított fel mindenkit és összefogta a szerveződő egységeket. Komoly sikereket ért el a fegyveres harcokban, a nemzet szabadságvágyának ébrentartásában. Ez volt az egyetlen szervezet, amely kezdettől fogva egy-

formán nagy súlyt helyezett tagjainak katonai és politikai képzésére. S mivel állandó, szoros kapcsolatban állt a társadalom széles tömegeivel, formálta azok elképzeléseit is. Így érthető, hogy a párt 1943 márciusi deklarációja, melyben a jövő Lengyelországnak képét vázolta fel, megértésre és támogatásra talált a nép körében. Az ebben kitűzött célok elérése érdekében tömegesen ragadtak fegyvert, amikor a Lengyel Néphadsereg első egységei a szovjet csapatokkal együtt lengyel földre léptek.

Tadeusz Pietrzak: „A Lengyel Munkáspárt a népi hatalom megteremtéséért vívott harcokban Észak-Mazowszén”. (75—102. o.)

Észak-Mazowsze, a Varsói Vajdaság északi része, véres harcok után szabadult fel 1945 januárjában. Az újjáépítés sajátos körülmények között kezdődött meg, hiszen 1939-ben ezt a területet is a Német Birodalomhoz csatolták; a háború éveit e területen erős germanizáció jellemezte, így a párt konspirációs munkája csak igen nehéz körülmények között folyhatott a háború alatt.

A pártnak mindezek ellenére még a felszabadulás előtt sikerült megszerveznie a területi nemzeti tanácsokat, melyek készen álltak a hatalom átvételére és a Júliusi Manifestum célkitűzéseinek megvalósítására, a társadalmi reformok végrehajtására, a hatalom megszilárdítására és a normális élet megindítására.

E célok realizálását igen megnehezítették a háborús pusztítások, a reakciós körök befolyása alatt álló szervezetek fellépése, s a tapasztalt vezetőgárda hiánya.

A Lengyel Munkáspárt szervező tevékenységével, reformjaival elnyerte a Mazowsze-vidék társadalmának támogatását, bizalmát és tiszteletét.

Jerzy Bordzilowski: „A kurszki csata. A támadás műszaki biztosításának problémái” (Befejező rész). (103—124. o.)

A Központi és a Voronyezsi Front erőivel végrehajtott hadászati védelmi hadművelet teljes sikerrel járt: kimerítette és elvezetette az ellenség csapásmérő csoportosulásait. Ekkor került sor a kurszki csata második fázisára, a hadászati ellentámadásra, melynek célja a „Közép” és „Dél” Hadseregcsoporthoz szétzúzása volt. Az ellentámadást

már a védelmi hadműveletek alatt előkészítették: meghatározták a feladatok, új erőket vontak össze a tervezett hadműveleti sávban, felszerelést halmoztak fel és megfelelő műszaki munkálatokat végeztek.

Ebben a hadászati offenzívában nagy feladatok vártak a műszaki csapatokra: az ellenség védelmi sávjainak áttörése mellett vízi akadályokon való átkeléseket kellett biztosítaniuk, ráadásul őszi időszakban. A műszaki alakulatok szervezésében jelentős változtatások történtek: először jelentek meg az öt zászlóaljából álló utász-műszaki rohamdandárok. Ez igen megkönnyítette — s ez volt a döntő — a frontok műszaki alakulatainak irányítását és manőverezését. A legnagyobb problémát a szállítóeszközök hiánya jelentette, mert nehezítette az utászok és páncélos-gépesített alakulatok együttműködését. A csoportosítási és kiindulási körzetek felkészítése hatalmas útépitési munkálatokat kívánt, ami a frontok műszaki létszámának 50—70 százalékát kötötte le. Beigazolódtott, hogy szükséges a támadás műszaki előkészítése, mely főként a saját és ellenséges aknamezőkön való átjárók készítésén alapult. Másik igen fontos feladat a manőverező aknatelepítés volt. A páncélelhárító aknákat támadáskor is, de főleg az ellenség páncélos egységei támadásának elhárítására alkalmazták. A kurszki csatában a műszaki alakulatok teljesítették a hadművelet műszaki előkészítésével és biztosításával kapcsolatos feladataikat.

Marian Utnik: „A lengyel főparancsnokság vezérkara a második világháború alatt” (IV. rész). (174—200. o.)

A hitleri seregek gyors győzelmei 1940-ben a nyugati fronton némileg megváltoztatták a lengyel politikusok és katonák nézeteit a Lengyelország által folytatott magányos harcot illetően. Igyekeztek feltárni a szeptemberi vereség okait. Franciaország veresége után a lengyel emigránsok többsége Angliába menekült. A cikk az Angliába evakuált lengyel főparancsnokság tevékenységével foglalkozik a Szovjetunió elleni német támadás időpontjáig.

Az Angliába evakuált lengyel katonák száma kb. 30 ezer főre volt tehető, melyből néhány válogatott egységet tudtak felállítani. A parancsnoki állomány telített volt, hiányoztak viszont a katonák. Sikorski tábornok

kormányának célja az ország felszabaddítása, majd a hatalom átvétele volt, melyet a fegyveres erők kiépítésén keresztül akartak elérni. Így a főparancsnokság legfontosabb feladatai a mozgósítható tartalékok felkutatását tűzte ki.

Mivel az emigrációs kormány hadiállapotban állónak tekintette magát a Szovjetunióval, utánpótlási forrásnak a magyar és román táborokban élő lengyel állampolgárok és az Amerikában élő lengyelek közötti toborzást tartotta. Ez utóbbi majdnem teljes fiasikkal végződött. A kormányon és a hadvezetésen belüli politikai és személyi ellentétek is nehezítették a lengyel fegyveres erők újjászervezését, de végül is Sikorski tábornok úrrá lett a helyzeten, az angol kormány bizalmát is élvezve. Az angol és lengyel kormány közötti megegyezés (1940. július 22.) értelmében a lengyel egységek vendégjogot kaptak. A cikk a továbbiakban az újjászerveződő lengyel fegyveres erők felépítését, szervezeti problémáit és az anyaországgal való kapcsolattartás kérdéseit tárgyalja.

Franciszek Skibinski: „Fejtegetések a hadművészetről”. (255—265. o.)

Jelen cikk befejező része annak a cikksorozatnak, melynek célja a katonai terminológia egységesítésére való törekvés volt.

Már régóta érezhető a katonai irodalomban az egységes terminológia hiánya. A nem egységes, s így gyakran nem is pontos terminológia használatát objektív okokban kell keresni. Sok katonai fogalom tartalmi és formai megváltozásának az állandó fejlődés volt az oka, de szubjektív ok is közrejátszhat: sok szerző ugyanazon publikációjában is többféle elnevezést használ ugyanarra a fogalomra.

A sorozat megírásánál a szerző a következő módszert alkalmazta: kiemelt egyes problémákat, melyeket külön-külön tárgyalt; minden problémát ismert katonai teoretikusok szemszögéből elemzett; minden esetben igyekezett saját álláspontját is megfogalmazni, vitára szólítva fel egyúttal. Meggyőződése, hogy a fogalmak tisztázásának alapja csakis az egyértelmű, lehető leg-egyszerűbb és legpontosabb definíció lehet. Ezek megfogalmazása azonban igen nehéz, sok esetben a szerzőnek is csak körülírással sikerült. Külön felhívja a figyelmet, hogy az általa is-

mertetett fogalmak definíciói nem ki nyilatkoztatások, hanem elsősorban vitára serkentő javaslatok. Ilyen bevezetés után összefoglalja a háború, hadjárat, csata, hadművelet, hadászat, manőver, a hadművészet változatlan alapelvei és a doktrína általa javasolt definícióit. — A számot eseménykrónika, könyvrecenziók és gazdag második világháborús bibliográfia zárja. (Windisch Aladárné)

Militärgeschichte (Német Demokratikus Köztársaság) 1974. 2. sz.

A Vörös Frontharcos Szövetség megalakulásának 50. évfordulóján több cikk foglalkozik a német proletariátus e legtekintélyesebb fegyveres szervezetének történetével.

Kurt Finker: „A Vörös Frontharcos Szövetség feladatai a weimari köztársaság osztályküzdelseiben” (133—144. o.)

1924-ben alakult meg a Vörös Frontharcos Szövetség, a kapitalizmus viszonylagos stabilizációja idején. Tagjai elsősorban proletárok, ipari munkások, de iparosok és nők is voltak.

A faszizmus előretörése idejében a párt a tömegek megnyerésére és a fegyveres harcra való felkészítésére törekedett. E helyes katonapolitikai elveit a történelem igazolta. A szervezet kiváló vezetője Ernst Thälmann volt, kinek tevékenysége nyomán a tagok létszáma 51 ezerre emelkedett.

Amikor a kormány 1928-ban erőlyesen fellépett a munkásszervezetek ellen, mintegy százezren tüntettek a birodalmi nap alkalmából.

Számos külföldi, cseh, francia stb. állampolgár is részt vett a szövetség munkájában. A Komintern IV. moszkvai kongresszusa meghatározta a további feladatokat. Bár nem volt katonai szervezet, az 1929-es gazdasági válság után a tagok katonai kiképzésben is részesültek.

Walter Wimmer: „A Vörös Frontharcos Szövetség és a Vörös Hadsereg” (167—177. o.)

A szövetség vezetői elsősorban ideológiai-politikai feladatokat láttak el, de kezdettől kapcsolatot tartottak fenn a Szovjet Hadsereggel, melyet példaképnek tekintettek. Számos tag és vezető vett részt a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban és a Szovjetunió polgárháborújában, így személyes kapcsolatuk és tapasztalatuk is volt a Vörös Hadsereg harcairól. Ernst Thäl-

mann 1928-ban a Vörös Hadsereg tiszteletbeli tagja lett. A bielefeldi munkások zászlót kaptak a leningrádi munkásoktól, a lipcsei szervezet is a Szovjetunióból kapott zászlót. A szervezetek tagjai megünnepelték az októberi forradalom évfordulóit. A Vörös Front-harcos Szövetség a Vörös Hadsereg fegyvertársának tekintette magát a faszizmus elleni harcban és a béke védelmében.

Herbert Schwabe: „A Vörös Ifjúsági Front honvédelmi nevelőmunkája” (181—189. o.)

A közzétett dokumentumok azt tanúsítják, hogy az ifjúság is bekapcsolódott a munkásosztály harcaiba a nép megnyerése érdekében. A Kölnben kelt iratok az ifjúsági szervezet III. birodalmi napjának eseményeit tárgyalják. Az ifjúság a sportrendezvényeket politikai továbbképzésre és gyakorlati kiképzésre használta fel. Kifejezésre juttatták a készülő imperialista háborúval szembeni állásfoglalásukat.

V. A. Maculenko: „A szovjet csapatok harcászatiának fejlődése a Nagy Honvédő Háború védelmi hadműveleteiben” (145—155. o.)

Védelemre akkor rendezkedtek be a szovjet csapatok, amikor nem volt elég erejük a támadásra. Az álló védelem mélyen tagolt és erőteljes volt, a fő védelmi irányban elérte a 6 km, a szárnyakon a másfél km mélységet. Az ellenség abszolút fölénye esetén alkalmazták a saját erők és eszközök kímélése érdekében, valamint az új támadás előkészítése idejében. A harcászatra vonatkozó háború előtti nézetek helyeseknek bizonyultak, csupán a páncélelhárítás és légelhárítás kérdései igényeltek pontosabb kidolgozást.

A háború első szakaszában a szovjet csapatok a védelem minden formáját alkalmazták, a második szakaszban — a sztálingrádi csata után — a támadás és védelem arányosan fordult elő, majd a harmadik szakaszban — 1945-ben — védelmi hadműveletet nem is alkalmaztak.

A szerző részletesen elemzi a sztálingrádi és kurszki védelmet a páncélelhárítás és tartalékok alkalmazása szempontjából.

Peter Hoch: „A katonai integráció problémái a kapitalista Nyugat-Európában és az NSZK-imperializmus” (156—166. o.)

A katonai integráció célja a NATO

pozíciójának megerősítése. Négy tényező határozza meg:

1. A szocialista és imperialista tábor közötti osztályellentét és a nemzetközi erőviszonyok fejlődése.

2. Az imperializmus egyenlőtlen fejlődése törvényszerűségeinek kihatásai.

3. A modern háború koalíciós jellege.

4. A hadügyben végbement forradalom követelményei.

A döntő az első tényező. Az európai Közös Piac gazdasági bázisára épül a katonai integráció is, amely így fokozottabb nyomást gyakorolhat a szocialista táborra. Az imperialista katonai csoportosulás belső ellentmondásokkal terhes. A nyugatnémet imperializmus teljes integrációra törekszik, ez felel meg leginkább agreszív külpolitikájának. Az európai unió megteremtése érdekében jelentős anyagi áldozatokat vállal az NSZK-kormány, mely felülmúlja az eddigi évi összegeket. Végső célja a NATO infrastruktúrájának megerősítése és a nyugatnémet imperializmus vezető szerepének biztosítása. Ezt a célt szolgálják az Euro-Training kiképzésre és felszerelésre vonatkozó javaslatok, melybe Franciaország is bekapcsolódott. A nyugat-európai katonai integráció jelenleg csíra formájában létezik, de így is veszélyt rejt magában.

Helmut Schnitter: „Feudalista hadügy és imperialista hadtörténetírás” (174—180. o.)

A szerző elsősorban a nyugatnémet publikációkat bírálja hamis, történelmietlen szemléletük miatt. A feudális társadalom hadügyének feldolgozása komoly feladatokat ró a marxista—leninista hadtörténetírásra.

Olav Groehler: „A repülőgép és légierő fejlődése 1916 tavaszáig” (196—205. o.)

Az első világháború elejéig a repülőgépek felderítő szerepet töltek be. Az 1911—1916-ig terjedő évek a technika fejlődésével jellemezhetők. Minden új konstrukció több feladatot látott el, de nem lépte túl a felderítés szerepkörét. A nyugati front eseményei adtak döntő impulzusokat a bombázás kialakulásához. A háború második felében kezd kialakulni a légierő fegyvernemi szerepe (*Rákóczi Katalin*)